

בית המדרש "תורת דוד"
ע"ש הגה"צ רבי דוד בר חן זצ"ל - רבה של שדרות,
והרבנית רות בר חן ע"ה

"תורת דוד"

השיעור השבועי

פרשת ראה

תשפ"ב

(שנה ו', גליון מס' 257)

שיעורי הרב אליהו בר חן
e0527191965@gmail.com | 052-719-1965

**השיעור השבועי עם הרב אליהו בר חן,
מתקיים בכל יום שלישי, בבית הכנסת "כתר תורה" -
ניסנית,
ביישוב ניצן ב'**

זמן תחילת השיעור:

שעון חורף - 19:45

שעון קיץ - 20:00 (כאשר זמן צאת הכוכבים מתארך,
השיעור מתקיים מיד לאחר תפילת ערבית)

לקבלת הגליון השבועי בדוא"ל:

נא שלחו הודעה, לכתובת k.torat.david@gmail.com

תחת הכותרת "גליון שבועי"

זמני כניסת ויציאת השבת:

רבינו תם:	יציאה:	כניסה:	
20:25	19:46	18:35	ירושלים:
20:23	19:48	18:52	תל אביב:
20:26	19:49	18:45	חיפה:
20:25	19:47	18:52	באר שבע:

הלימוד, מוקדש לרפואתם השלימה, של:

שושנה סולטנה בת מרים

שרה בת סוליקא

דינה בת סוליקא

אסתר בת תמר

שרית בת גילה

פאני פרוחה בת רחל

רות חפציבה בת פרלה

אמירה בת נעמי

הרב משה בן אסתר

הרב רפאל פנחס בן מרים רמו

רפאל מנחם בן רות רדואה

הרב יוסף בן רחל

חיים נתן צבי בן שרה

מרדכי בן רינה

מאיר בן נעמי

אפי בן קונפיטה

אליהו לוזון בן גד

פרשת ראה התשפ"ב

"וַיָּאֵת כָּל עֲרֵב לְמִינוֹ"

א. "וַיָּאֵת כָּל עֲרֵב לְמִינוֹ", (דברים, יד' - יד').
ויעויין לדרשתם של רבותינו ז"ל¹, על פסוק זה:
"עורב' - זה עורב,
'למינו' - רבי אליעזר אומר, להביא את הזרזיר².
אמרו לו לרבי אליעזר, והלא אנשי כפר תמרתא שביהודה, היו אוכלים אותן³,
מפני שיש להן זפק^{4 5} ?

¹ חולין, קו' ע"א.

² דהיינו:

שגם הוא אסור באכילה.

³ דהיינו:

את הזרזירין.

⁴ במסכת חולין (פ"ג מ"ו), למדנו:

"סימני העוף לא נאמרו [מן התורה],

אבל אמרו חכמים, כל עוף... שיש לו אצבע יתירה, זפק, וקורקבנו נקלף - טהור".

וביאור המילה "זפק":

זפק, הוא איבר פנימי,

שהוא חלק ממערכת העיכול בגופם של בעלי חיים רבים.

הזפק, הוא מעין צינור, עם דפנות דקיקות, המשמש לאחסון המזון קודם עיולו.

⁵ יעויין בהערה הקודמת.

ואם כן, טענתם של חכמים לרבי אליעזר, היתה,

שהיות ויש לזרזיר זפק, אם כן טהור הוא, ואינו כשאר עורבים.

אמר להם, אף הן עתידין ליתן את הדין ⁶ ."

ב. בפיהם של המון העם, שגור מאמרם של רבותינו ז"ל, ללא ידיעת פשרו וטבעו,

ומאמר זה, מופיע בדברי רבותינו ז"ל ב-ב' נוסחאות, וכדלהלן:

א. "תניא, רבי אליעזר אומר, **לא לחינם הלך זרזיר אצל עורב, אלא, מפני שהוא מינו**" ⁷ .

ב. "אמרו, **לא לחינם הלך עורב אצל זרזיר, אלא, שהוא מינו**" ⁸ .

ובמאמר זה, שומא עלינו להבין בי' עניינים:

א. מה הוא פשרו וטבעו של המאמר הלזה ⁹ ?

ב. מפני מה, שינו רבותינו ז"ל, את מאמרם ב-ב' המקומות, מי הלך אצל מי,

והיינו, שבמאמר הראשון, הלך הזרזיר אצל העורב,

ומאידך, במאמר השני, הלך העורב אצל הזרזיר?

ג. ידועה ומפורסמת לכל, סוגיית "תנורו של עכנאי" ¹⁰ , ובביאור הסוגיא כתב ¹¹ רבינו ניסים גאון:

⁶ דהיינו:

שרבי אליעזר השיב להם, שאותם אלו שאוכלים את הזרזיר, עתידין ליתן על כך את הדין,

משום, שסבר רבי אליעזר, שמכיוון שרגיל הזרזיר לשכון עם העורבים, הוא נחשב כמינו של העורב.

⁷ בבא קמא, ע"ב.

חולין, ע"א.

⁸ בראשית רבה, פרשה סה', ג'.

⁹ הן אמת, שעל המאמר השני, "אמרו, לא לחינם הלך עורב אצל זרזיר, אלא, שהוא מינו",

המעיון, יראה, שדרשו זאת רבותינו ז"ל - על עשיו, בפסוק (בראשית, כו' - לד'), "וַיְהִי עֵשָׂו בֶן אַרְבָּעִים שָׁנָה, וַיִּקַּח אִשָּׁה אֶת יְהוּדִית בַּת בְּאָרִי הַחִתִּי, וְאֶת בְּשֵׁמֶת בַּת אֵילָן הַחִתִּי",

אלא, שעדיין יש להבין את גוף המשל בעניין העורב והזרזיר.

"ולפי שהוא קשה, ומשתבשין בפירושה, ישר בעיני לפרש תורף דבריה בקיצור, כפי שלמדתי מדברי אדוננו האיי גאון ז"ל.

החלוקה היתה בין רבי אליעזר והחכמים חבריו - בתנור שנעשה חוליות של טיט מתחילתו, ואחר כן, הניחו אותן החוליות אחת על גבי חברתה, עד שנגמר התנור ועמד על מתכונתו, וכשהיו מרכיבין החוליות אחת על גבי חברתה, היו נותנין חול בינתיים.

סבר רבי אליעזר - כי זה התנור, הואיל והחול נתון בין כל חוליא וחוליא, וכשמבקש אדם לפורקו ולהחזירו חוליות כמו שהיה מתחלה, יכול הוא, לפי כי חוליות שלו לא נדבקו זו בזו, ולא נצמדו זו לזו, ולפיכך, יהא דינו עכשיו בשעה שהוא מוקם, כדין שהיה לחוליות שלו קודם הקמתו -

ואם נפל באווירו של זה התנור שרץ, אינו מטמא, ולא יהא דינו, כדין התנור שחוליותיו מצומדין ומדובקין זו בזו, שאמר בו הכתוב ¹², 'תנור וְכִירִים יִתָּצוּ'.

והחכמים החולקים עליו - לא היה אצלם הפרש, בין נתן חול בין החוליות שלו, בין לא נתן, אלא, בין כך ובין כך, טמא הוא אצלם, כדין שאר כלי חרש שמיטמאין מאווירן".

ובביאור הסוגיא ומעשיה, מצינו בגמרא ¹³ :

"נתן התם, חתכו חוליות, ונתן חול בין חוליא לחוליא, רבי אליעזר - מטהר, וחכמים - מטמאין.

¹⁰ במסכת בבא מציעא, נט' ע"ב.

¹¹ ברכות, יט' ע"א.

¹² ויקרא, יא' - לה'.

¹³ בבא מציעא, נט' ע"ב.

וזה הוא תנור של עכנאי.

מאי עכנאי?

אמר רב יהודה אמר שמואל, שהקיפו דברים כעכנא זו, וטמאוהו.

תנא, באותו היום, השיב רבי אליעזר כל תשובות שבעולם, ולא קיבלו הימנו.

אמר להם, אם הלכה כמותי, חרוב זה יוכיח -

נעקר חרוב ממקומו מאה אמה,

ואמרי לה, ארבע מאות אמה.

אמרו לו, אין מביאין ראיה מן החרוב.

חזר ואמר להם, אם הלכה כמותי, אמת המים יוכיחו -

חזרו אמת המים לאחוריהם.

אמרו לו, אין מביאין ראיה מאמת המים.

חזר ואמר להם, אם הלכה כמותי, כותלי בית המדרש יוכיחו -

הטו כותלי בית המדרש ליפול.

גער בהם רבי יהושע, אמר להם, אם תלמידי חכמים מנצחים זה את זה בהלכה,

אתם מה טיבכם?

לא נפלו, מפני כבודו של רבי יהושע,

ולא זקפו, מפני כבודו של רבי אליעזר, ועדיין מטין ועומדין.

חזר ואמר להם, אם הלכה כמותי, מן השמים יוכיחו -

יצאתה בת קול, ואמרה, מה לכם אצל רבי אליעזר, שהלכה כמותו בכל מקום.

עמד רבי יהושע על רגליו, ואמר ¹⁴, 'לא בשמים היא' ...

כבר נתנה תורה מהר סיני, אין אנו משגיחין בבת קול -

שכבר כתבת בהר סיני בתורה ¹⁵, 'אַחֲרַי רַבִּים לְהִטֹּת'.

¹⁴ דברים, ל' - יב'.

אשכחיה רבי נתן לאליהו,
אמר ליה, מאי עביד קודשא בריך הוא בההיא שעתא?
אמר ליה, קא חייד, ואמר, נצחוני בני נצחוני בני.
אמרו, אותו היום הביאו כל טהרות שטיהר רבי אליעזר, ושרפוס באש,
ונמנו עליו וברכוהו.
ואמרו, מי ילך ויודיעו?
אמר להם רבי עקיבא, אני אלך,
שמא ילך אדם שאינו הגון ויודיעו, ונמצא מחריב את כל העולם כולו.
מה עשה רבי עקיבא?
לבש שחורים, ונתעטף שחורים, וישב לפניו ברחוק ארבע אמות,
אמר לו רבי אליעזר, עקיבא, מה יום מיומיים?
אמר לו, רבי, כמדומה לי שחבירים בדילים ממך,
אף הוא קרע בגדיו, וחלץ מנעליו, ונשמט, וישב על גבי קרקע,
זלגו עיניו דמעות.
לקה העולם, שליש בזיתים ושליש בחטים ושליש בשעורים,
ויש אומרים, אף בצק שבידי אשה טפח.
תנא, אך גדול היה באותו היום, שבכל מקום שנתן בו עיניו רבי אליעזר, נשרף".

ד. בעניין כשרותו של ה"זרזיר", מצינו מעשה בדברי רבותינו ז"ל¹⁶ :

"בִּימֵי רַבִּי חֲזַא רַבָּה, עָלָה זְרִזִיר אֶחָד לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל,
אֲתוֹן טְעִינִין לִיה לְגַבִּיה, אָמְרוּ לִיה מַהוּ דְיִנְיָלִינִיה¹⁷ ?

¹⁵ שמות, כג' - ב'.

¹⁶ בראשית רבה, פרשה סה', ג'.

¹⁷ דהיינו:

אָמַר לוֹן -

אֲזַלוּן יִהְיוּ יְתִיבָה עַל אֲגָרָא, וְכָל עוֹף דְּשָׁכֵן עַל גְּבִיחָה מִן מִינֵיהּ הוּא ¹⁸.

אֲזַלוּן, יִהְיוּ יְתִיבָה עַל אֲגָרָא,

וְאֵתָא הַדִּין עוֹרְבָא מְצַרְאָה, שָׁכֵן עַל גְּבִיחָה ¹⁹.

אָמַר, מְסָאב הוּא, דְּמִן מִינֵיהּ הוּא ²⁰,

דְּכִתִּיב ²¹, 'וְאֵת כָּל עֹרֵב לְמִינוֹ'.

אָמְרוּ, לֹא הִלְדָּ עוֹרֵב אֶצֶל זְרִיר, אֶלָּא, שְׁהוּא מִינוֹ'.

והנה, מדקדוק המעשה הלזה, למד בספר הקדוש ²² "בן לאשרי - ברכה משולשת",
כדלהלן:

שבאו לשאול את רבי חיא רבה, אודות כשרותו של אותו זרזיר, והאם מותר לאוכלו.

¹⁸ דהיינו:

שתשובתו של רבי חיא רבה, היתה, שישמו את אותו זרזיר בראש הגג,

וכל עוף שיבוא וישכון עליה, הרי ממינו הוא,

ואם אותו העוף טמא, אזי, גם אותו זרזיר טמא,

ואם אותו העוף טהור, אזי, גם אותו זרזיר טמא.

¹⁹ דהיינו:

שלאחר שעשו כעצתו של רבי חיא רבה,

אזי, ראו שהגיע העורב, ושכן על אותו זרזיר.

²⁰ דהיינו:

שכאשר סיפרו לרבי חיא רבה, שכאשר עשו כעצתו, אזי שכן עורב על הזרזיר,

אמר להם, מכאן ראה, שאף הזרזיר טמא, באשר הוא מין ממינו של העורב.

²¹ דברים, יד' - יד'.

²² להגה"ק רבי יצחק הכהן הוברמן זיע"א, הצדיק מרעננה.

בפרשתו.

דהנה, במעשה של "תנורו של עכנאי", יצתה בת קול ואמרה, ש"הלכה כמותו של רבי אליעזר בכל מקום"²³,
ואם כן, כלל זה, הוא אף בעניין פסקו של רבי אליעזר, שהזרזיר הוא מין ממינו של העורב²⁴.
ומכיוון שארץ ישראל טהורה²⁵, ובשונה מחוץ לארץ שגזרו בה טומאה אף על גושה ואווירה²⁶,
דאג רבי אליעזר, לסלק את הזרזיר שהוא טמא מארץ ישראל, כפי פסקו שאף הוא טמא,
אל חוצה לארץ, שהוא מקום משכנו של העורב.
ומחמת שהוא פסק בעלמא הדין, שיסתלק הזרזיר מארץ ישראל,
אף בעלמא דאתי, קבלו את פסקו, באשר הלכה כמותו בכל מקום.
ולפיכך, אמר רבי אליעזר²⁷:
"לא לחינם הלך זרזיר אצל עורב, אלא, מפני שהוא מינו",
דהיינו:
"לא לחינם הלך הזרזיר לחוצה לארץ, שהוא מקום משכנו של העורב,
אלא, מפני שהוא מינו".
והנה, מזמן שגזר רבי אליעזר על כך, ועד זמנו של רבי חיא רבה,
עברו הרבה שנים, שלא נראה הזרזיר בארץ ישראל,

²³ וכפי שכתבנו לעיל באות ג'.

²⁴ וכפי שכתבנו לעיל באות א'.

²⁵ מקואות, פ"ח מ"א.

²⁶ גיטין, ח' ע"ב.

²⁷ בבא קמא, צב' ע"ב.

חולין, סה' ע"א.

ולפיכך :

כאשר הגיע לארץ ישראל "זרזיר אחד" מחוצה לארץ²⁸, ולא ידעו בני ארץ ישראל את טיב כשרותו,

סבר רבי חיא רבה, כדעת רבי אליעזר, שאף הזרזיר טמא.

אך מכיוון שהוא לא ידע האם יסכימו חבריו לדעתו,

הוא נתן את עצתו, להניח את הזרזיר בראש הגג, בכדי לראות מי מהעופות הוא מבני משפחתו,

ומשאו שהגיע "עורב מצרי" ושכן עליו²⁹, והבינו שהזרזיר הוא מין ממינו של העורב, ועל כן טמא הוא,

אזי, "אמרו, לא הלך עורב אצל זרזיר, אלא, שהוא מינו"³⁰.

ה. אף אצל נח, מצינו את עניינו של העורב, וכמאמר הכתוב³¹ :

"ויהי מקץ ארבעים יום, ויפתח נח את חלון התבה אשר עשה. וישלח את הערב, ויצא צוא ושוב, עד יבשת המים מעל הארץ. וישלח את היונה מאתו, לראות הקלו המים מעל פני האדמה. ולא מצאה היונה מנוח לכף רגלה, ותשב אליו אל התבה, כי מים על פני כל הארץ, וישלח ידו ויקחה, ויבא אתה אליו אל התבה. ויחל עוד שבעת ימים אחרים, ויסף שלח את היונה מן התבה. ותבא אליו היונה לעת ערב, והנה עלה זית טרף בפייה, וידע נח כי קלו המים מעל הארץ. ויחל עוד שבעת ימים אחרים, וישלח את היונה, ולא יספה שוב אליו עוד".

והנה, רבותינו המפרשים זיע"א³², עמדו בדקדוק הכתובים, ודייקו :

שאת העורב, לא שלח נח, לראות האם קלו המים או לא,

²⁸ כלשון המדרש, שהובא בתחילת אות זו.

²⁹ כלשון המדרש, שהובא בתחילת אות זו.

³⁰ כלשון המדרש, שהובא בתחילת אות זו.

³¹ בראשית, ח', ו' - יב'.

³² יעויין בפירושו של רש"י הקדוש, ובפירושו של ה"אור החיים" הקדוש זיע"א.

אלא, רק את היונה.

ומה שמצינו בעניין העורב, ששלחו נח מן התיבה, הוא מחמת המעשה המובא במסכת סנהדרין³³ :

"אמר ריש לקיש, תשובה ניצחת השיבו עורב לנח³⁴,

אמר לו, רבך שונאני, ואתה שנאתני³⁵.

רבך שונאני, מן הטהורין שבעה, מן הטמאים שנים,

ואתה שנאתני, שאתה מניח ממין שבעה, ושולח ממין שנים -

אם פוגע בי שר חמה או שר צנה, לא נמצא עולם חסר בריה אחת³⁶ ?

³³ קח' ע"ב.

³⁴ יעוין מה שכתב הגה"ק רבינו מאיר הלוי אבולעפיה זיע"א (בספרו הקדוש "יד רמה", ד"ה "אורשינא"), וכן כתב הגה"ק רבינו הרי"ח הטוב זיע"א (בספרו הקדוש "בן יהודע", בד"ה "תשובה"):

שמה שמביאה הגמרא כאן, שהבהמות והחיות דיברו, אין זה מעשה נסים,

אלא, שאף להם יש שיחה, שמדברים בה זה לזה.

ואין זה בצורת דיבור ממש, אלא בצורת סימנים.

ומי שמכיר בכך, יודע להבין את שיחתן.

עוד כתב הרי"ח הטוב זיע"א, על פי דברי רבינו האר"י זיע"א (שער מאמרי רז"ל, בביאור פרקי שירה):

שלכל הבהמות והחיות, יש שר ממונה בשמים, הדואג לכל צורכם ועניינם,

והוא אשר דיבר אל נח.

³⁵ דהיינו:

רבך, שהוא הקדוש ברוך הוא, שונא אותי,

ואף אתה, שונא אותי.

³⁶ דהיינו:

רבך, הקדוש ברוך הוא, שונא אותי, שהרי אני מן העופות הטמאים.

ומן העופות הטהורים, ציווה הקדוש ברוך הוא, להכניס לתיבה שבעה,

ואילו מן הטמאים, ציווה הקדוש ברוך הוא, להכניס רק שנים.

או שמא לאשתי אתה צריך? ³⁷

אמר לו, רשע, במותר לי נאסר לי, בנאסר לי לא כל שכן ^{38 39}.

ומנלן דנאסרו? ⁴⁰

דכתיב ⁴¹, 'ויבאת אֵל התִּבָּה, אֶתֶּה וּבְנִיךָ וְאִשְׁתְּךָ וּנְשֵׁי בְנֵיךָ אֶתְּךָ',

וכתיב ⁴², 'צא מן התִּבָּה, אֶתֶּה וְאִשְׁתְּךָ וּבְנִיךָ וּנְשֵׁי בְנֵיךָ אֶתְּךָ',

ואף אתה שונא אותי, שכן, אתה מניח בתיבתך עופות שהם ממין שבעה, ויש מהם הרבה,

ושולח מתיבתך, עוף כמוני, טמא, שהוא ממין שנים.

ואם יפגע בי שר החמה, או שר הצינה, ואמות,

האם לא יהא נמצא העולם חסר בריה אחת, בגללך?

³⁷ דהיינו:

או שמא לאשתי אתה צריך, ולכן אתה שולח אותי?

ועיוין בפירושו של רבינו ה"אור החיים" הקדוש זיע"א (בראשית, ח' - ז'):

"על דרך אומרם ז"ל (סנהדרין, קח' ע"ב), 'עורב שימש בתיבה',

וכפי זה, טען, כי לא נתאוה אלא לעורב, כי ראה תשמישו,

ואמרו ז"ל (עבודה זרה, כ' ע"ב), ההסתכלות בדבר, מוליד התאוה, ואסרו הדבר".

³⁸ דהיינו:

שאמר לו נח, לעורב, רשע!

במותר לי, שהיא אשתי, נאסר לי עתה בזמן המבול,

ובמה שנאסר לי תמיד, שהם בהמות חיות ועופות, לא כל שכן שאסור לי עתה?

³⁹ ובטעם הדבר, שנאסרו נח ומשפחתו בתשמיש המיטה, מבואר בדברי המדרש (תנחומא, נח, יא'):

"שִׁבְשֵׁעָה שֶׁהָעוֹלָם נִתּוֹן בְּצִרָה וּבְחֶרֶב, אִסּוּר לְאָדָם לְהִזְקֵק בְּפָרִיָה וּרְבִיָה,

שְׁלֵא יְהִי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹסֵק בְּחֶרֶב הָעוֹלָם, וְהוּא בּוֹנֵה".

⁴⁰ דהיינו:

ומניין לנו, שנאסרו נח ובניו בתשמיש, בזמן שהיו בתיבה?

⁴¹ בראשית, ו' - יח'.

ואמר רבי יוחנן, מיכן אמרו, שנאסרו בתשמיש המטה" 43 .

1. אצל מכת צפרדע, נאמר 44 :

"וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה, בֹּא אֶל פְּרַעֲה, וְאָמַרְתָּ אֵלָיו - כֹּה אָמַר יְהוָה, שְׁלַח אֶת עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי. וְאִם מָאֵן אַתָּה לְשַׁלַּח, הִנֵּה אֲנֹכִי נֹגֵף אֶת כָּל גְּבוּלְךָ בְּצַפְרְדַּיִם. וְשָׂרָץ הִיָּאֵר צַפְרְדַּיִם, וְעָלוּ וּבָאוּ בְּבֵיתְךָ, וּבְחֹדֶר מִשְׁכַּבְךָ, וְעַל מִטְתְּךָ, וּבְבֵית עַבְדֶּיךָ, וּבְעַמְּךָ וּבְתַנּוּרֶיךָ וּבְמִשְׁאָרוֹתֶיךָ. וּבְכָה וּבְעַמְּךָ וּבְכָל עַבְדֶּיךָ, וְעָלוּ הַצַּפְרְדַּיִם".

והנה, במסכת פסחים 45 , דרשו בזה רבותינו ז"ל:

"עוד זו דרש תודוס איש רומי 46 -

42 בראשית, ח' - טז'.

43 דהיינו:

שכאשר נצטוו נח ובניו להיכנס אל התיבה, נאמר, "וּבָאתְךָ אֶל הַתֵּבָה, אַתָּה וּבְנֶיךָ וְאִשְׁתְּךָ וְנִשְׂי בְנֶיךָ אִתְּךָ",

ומשמע, שהאנשים יכנסו לחוד, והנשים יכנסו לחוד,

וזאת, מחמת שהם נאסרו בתשמיש.

וכאשר נצטוו נח ובניו לצאת מן התיבה, נאמר, "צֵא מִן הַתֵּבָה, אַתָּה וְאִשְׁתְּךָ וּבְנֶיךָ וְנִשְׂי בְנֶיךָ אִתְּךָ",

וכאן שהזכרו בפסוק איש ואשתו, הרי שהותרו שוב בתשמיש.

ואמר רבי יוחנן, מכאן אמרו, שנאסרו בתשמיש המטה, בזמן שהיו בתיבה.

44 שמות, ז', כו' - כט'.

45 נג' ע"ב.

46 מעשה זה, הובא בגמרא שם, בכדי להוכיח שתודוס היה גברא רבה,

וכפי שכתב רש"י.

ולאחר מעשה זה, הביאה הגמרא לדברי רבי יוסי בר אבין, על מעלתו של תודוס:

"מטיל מלאי לכיס של תלמידי חכמים היה.

דאמר ר' יוחנן, כל המטיל מלאי לכיס תלמידי חכמים, זוכה ויושב בישיבה של מעלה,

שנאמר (קהלת, ז' - יב'), 'כִּי בָצַל הַחֲקֵמָה, בָּצַל הַכֶּסֶף'."

מה ראו חנניה מישאל ועזריה שמסרו [עצמן] על קדושת השם לכבשן האש^{47 48},
נשאו קל וחומר בעצמן, מצפרדעים -
ומה צפרדעים שאין מצווין על קדושת השם, כתיב בהו⁴⁹, 'וּבָאוּ ... בְּבֵיתָךְ ...
וּבְתַנּוּרֶיךָ וּבְמִשְׁאָרֹתֶיךָ' ...
אנו שמצווין על קדושת השם⁵⁰, על אחת כמה וכמה".

⁴⁷ מצינו בספר דניאל (פרק ג'):

שחנניה מישאל ועזריה, לא השתחוו לצלם הזהב של נבוכדנצר, ונזרקו לכבשן האש,
ונעשה להם נס, שלא שלטה בהם האש, והלכו בתוכה מבלי שנפגעו.

⁴⁸ במסכת סנהדרין (עד' ע"א) מבואר:

דבכדי להינצל ממוות, מותר לעבור על איסור תורה,

משום שנאמר (ויקרא, יח' - ה'), 'וְנָסוּ בָהֶם', ודרשין "ולא שימות בהם".

ובסוגיין, נתקשו התוספות:

שכל דרשת רבותינו ז"ל זו, נאמרה, דווקא כשעובר על דברי תורה בצנעה,

ברם, באם יצטרך לעבור על דברי תורה בפרהסיא, לא נאמרה דרשה זו,

ואם כן, יש לתמוה, מה היתה תמיהתו של תודוס איש רומי, בענין חנניה מישאל ועזריה -

והלא, כיוון שהיה הדבר בפרהסיא, היו מחוייבים למסור את עצמם על קדושת ה'.

ותירץ רבינו תם:

דאותו הפסל, לא היה לצורך עבודה זרה,

אלא, אנדרטה שעשה נבוכדנצר לכבוד עצמו,

ולפיכך, תמה תודוס איש רומי, שאם כן היו צריכים הם לעבור על דברי תורה, ומפני מה מסרו את עצמם על
קדושת ה'.

⁴⁹ שמות, ז' - כח'.

⁵⁰ המקור למצוות קידוש השם, הוא, מהפסוק (ויקרא, כב' - לב'):

"וְלֹא תַחֲלֹלוּ אֶת שֵׁם קִדְשִׁי, וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשְׁכֶם".

ועיין ב"ריקאנטי" (סימן ע') שכתב, וז"ל:

"המקדשים את השם, חייבים לברך על קידוש השם הנכבד והנורא,

- ז. והנה, ידועים ומפורסמים, דברי רבה בר בר חנה ⁵¹ :
- "אמר רבה בר בר חנה, לדידי חזיא לי ההיא אקרוקתא, דהויא כי אקרא דהגרוניא,
ואקרא דהגרוניא, כמה הויא - שתין בתי,
אתא תנינא בלעה,
אתא פושקנצא, ובלעה לתנינא - וסליק יתיב באילנא.
תא חזי, כמה נפיש חיליה דאילנא.
אמר רב פפא בר שמואל, אי לא הואי התם לא הימני ⁵² ."
ובמעשה זה, יש לתמוה כמה תמיהות :
- א. היאך יכול להיות צפרדע בגודל כזה של שישים בתים?
ב. היאך יכול היה הנחש לבלוע את אותה הצפרדע, שהיא יותר מכלי הקיבול שיכולה להכיל?
ג. גם אם נבין את הדבר, היאך בלע הנחש את הצפרדע,
יש להבין, היאך בלע העורב את הנחש, שהוא עצמו גדול מיכולת הקיבול שלו?

כיון דהוא מצות עשה דאורייתא, דכתיב, 'ונקדשתי בתוך בני ישראל' ."

⁵¹ בבא בתרא, עג' ע"ב.

⁵² וביאור המעשה:

שרבה בר בר חנה, ראה "צפרדע", בגודלה של "אקרא דהגרוניא",
שהוא שם מקום, שגודלו "שישים בתים".
ואז, בא "נחש", ובלע לאותה הצפרדע,
לאחר מכן בא "עורב", ובלע לאותו הנחש - שבלע את הצפרדע.
מיד הלך העורב, והתיישב על ענף אחד מהאילן -
"ללמדנו, מהו כוחו של האילן".

אמר רב פפא בר שמואל, אם לא הייתי במקום זה, וראיתי לאותו המעשה, לא הייתי מאמין.

ובפרט, כאשר בתוכו נמצאת אותה הצפרדע גם כן?

ד. כל בר דעת, יבין, שאין בעולם "ענף של עץ", שבכוחו להחזיק צפרדע בגודל שישים בתים - נחש ועורב?

ה. היאך יכול היה רב פפא בר שמואל, להעיד על עצמו, שהוא ראה דבר כזה?

ח. ומכוח קושיות אלו, נבאר בזה ביאור נפלא, והוא על פי דרכו⁵³ של רבינו המלבי"ם זיע"א, ובתוספת נופך בסייעתא דשמיא משלנו, וכדלהלן.

כתב⁵⁴ המלבי"ם זיע"א:

"כל כוחות מעשה בראשית, המפוזרות בכל בעלי חיים (שכל אחד נקבע בנפשו כח ומדה מיוחדת),

כולם נקבצו באו בנפש האדם ...

עד שכל מדות בעלי חיים ששתל ה' בהם בעת היצירה, היה הכנה כדי שיתאספו כולם בנפש האדם."

והנה, בספר "קהלת"⁵⁵, כתב שלמה הע"ה:

"עיר קטנה ואנשים בה מעט, ויבא אליה מלך גדול וסבב אתה, ובנה עליה מצודים גדלים. ומצא בה איש מסכן - חכם, ומלט הוא את העיר בחכמתו, ואדם לא זכר את האיש המסכן ההוא. ואמרתי אני, טובה חכמה מגבורה, וחכמת המסכן בזויה - ודבריו אינם נשמעים."

ובמפרשים מבואר^{56 57}:

⁵³ בראשית, "תורה אור", פרק ב', ב'.

⁵⁴ בראשית, ב' - יט'.

⁵⁵ ט', יד' - טז'.

⁵⁶ לשונו הקדוש של רבינו זיע"א.

⁵⁷ יעוין בדבריו של ה"אבן עזרא" (שם), בשם המפרשים הקדמונים,

ובספר "צרור המור" לרבינו אברהם סבע זיע"א, (דברים, כ' - ט').

"כי זה על דרך משל -
ויעיר קטנה' - גופו של אדם,
ו'אנשים בה מעט' - בעלי כח התולדת - משרתי הנפש,
ו'מלך גדול' - הוא יצר הרע,
ו'האיש המסכן' - הוא השכל".
וביאר בזה ⁵⁸ המלבי"ם זיע"א:
שכל מקום שאמר שלמה הע"ה בשיר השירים - "ירושלים", כוונתו על גוף האדם,
וכל מקום שאמר "בנות ירושלים" - או "אנשי העיר", כוונתו, על כוחות הגוף
שבאדם,
וכשם שלכל אדם יש בית לגור בו -
כך לכל כוח וכוח שבגוף האדם, יש בית לגור בו.
והנה, ב"שיר השירים" ⁵⁹, כתב שלמה הע"ה:
"שָׁשִׁים הֵמָּה מְלָכֹת, וְשָׁמַנִּים פִּילֹגְשִׁים, וְנִעְלָמוֹת אֵין מְסֻפָּר",
והכוונה בזה:
שלכל אדם ואדם, יש ששים כוחות גוף שְׁגָרִים בתוכו.
ומכיוון שבזמנם היתה עיר שנקראה בשם "אקרא דהגרוניא",
ובעיר זאת היו שישים בתים,
המשילו חכמים עיר זאת לגוף האדם, שגם בו יש שישים כוחות.
והנה, כאשר נתבונן בפרשת "וארא", נראה, שמהותה של ה"צפרדע", היא,
"מסירות נפש - וקידוש השם",

⁵⁸ על פי מה שכתב בספרו "שירי הנפש".

⁵⁹ ו' - ח'.

שכן, כבר הבאנו, שחנניה מישאל ועזריה, למדו את מצוות קידוש ה', מן הצפרדעים - שאינם מְצַנְּיִים על מסירות נפש קידוש השם, ובכל זאת נכנסו לתוך התנורים.

ולפי זה, אפשר, שכך הוא ביאור מאמרו של רבה בר בר חנה:
כאשר עיינתי בכוחות הנפש שבתוכי, מצאתי שישים כוחות,
ובתוך כוחות אלו, מצאתי גם את כוח "קידוש השם".

ברם, הסיבה שאין אנו נוהגין במידה זו -

היא, מחמת שבא הנחש, ובלע למידה זו.

דהנה, הנחש הוא שורש הזוהמה ⁶⁰ והחטא אשר באדם ⁶¹,

⁶⁰ וכמו שכתב ה"זוהר הקדוש" (חלק א', דף לה' ע"ב), וז"ל:

"והנחש' - רבי יצחק אמר, דא יצר הרע".

⁶¹ וכמו שכתב ה"זוהר הקדוש" (חלק א', דף נד' ע"א), וז"ל:

"רבי אלעזר אמר, בשעתא דאטיל נחש ההוא זוקמא בה בְּחִנְיָה, קבילת ליה,

וכד אשתמש עמה אדם, אולידת תרין בנים -

חד מההוא סטרא מסאבא, וחד מסטרא דאדם,

והו' דמי הבל בדיוקנא דלעילא, וקין בדיוקנא דלתתא,

ובגין כך, אתפרשו ארסייהו דא מן דא.

ודאי קין ברא דרוח מסאבא הוה, דאיהו חוּיָא בישא -

(והבל ברא דאדם) הוה.

ובגין דקין אַתָּא מסטרא דמלאך המות, קטיל ליה לאחוי,

והוא בסטרא דיליה,

ומניה, כל מדורין בישין, ומזיקין, ושדין, ורוחין אתיין לעלמא".

ותרגום דבריו הקדושים:

"רבי אלעזר אמר, בשעה שהטיל נחש אותה זְהֻמָּה בְּחִנְיָה, היא קבלה אותו,

וכששמש עמה אדם, הולידה שני בנים -

ושמו של האדם בלשון ארמית, הוא, "בר נש",

ללמדך :

שהגורם לו לאדם להפריד מעליו את מהותו, הוא, החטא אשר מתלכלך בו.

שכן, כאשר נתבונן בשמו של הנחש, נראה, שהוא מורכב מאותיות נ-ח-ש, שבהם כלול אף שמו של האדם - "נש",

אך הדבר הגורם להם פירוד⁶², היא, האות ת, המוּכָּה על חטאיו של האדם.

וכאשר התבונן רבה בר חנה בעצמו, ראה, שנאבד ממנו הכוח של ה"מסירות נפש", על ידי "הנחש",

ולזה אמר, שהרוצה להחזיר לעצמו את כוחותיו -

ובמיוחד את כוח ה"מסירות נפש" -

צריך לקיים בעצמו את מידת ה"עורב",

שכן, אמרו רבותינו ז"ל⁶³ :

"במי אתה מוצאן⁶⁴ ?

אחד מאותו צד טמא, ואחד מצד של אדם,

והכל היה דומה בדמות עליונה, וקין בדמות תחתונה,

ולכן דרכיהם נפרדו זה מזה.

ודאי שקין היה בן של רוח הטמאה, שהוא הנחש הרע -

[והבל בן של אדם] היה.

ובגלל שקין בא מצד של מלאך המות, הרג את אחיו,

והוא בצדו,

וממנו כל המדורים הרעים, ומזיקים, ושדים, ורוחות באים לעולם".

⁶² והיינו:

שאינם נכתבות ברצף "נש", אלא, "נחש".

⁶³ עירובין, כב' ע"א.

רבא אמר, במי שמשים עצמו אכזרי על בניו ועל בני ביתו, כעורב⁶⁵ ,
ופירש רש"י הקדוש:

"עורב, אכזרי על בניו, כדכתיב⁶⁶ , 'לבני עורב אשר יקראו'⁶⁷ ,"
והיינו:

שיתאכזר האדם על תאוותיו הגשמיות,

ואחר שיעשה כך, יחזור בכל כוחותיו אל התורה הקדושה, שהיא "עץ החיים",

וכמאמר הכתוב⁶⁸ , "עץ חיים היא למחזיקים בה, ותמכה מאשר",

והוא הוא, מה שאמר רבה בר בר חנה, שהלך העורב וישב על העץ.

ועל זה, אמר רב פפא בר שמואל, שאלמלא שהייתי שם, לא הייתי מאמין,

דהיינו, שאלמלא שעברתי בעצמי את אותו התהליך, לא הייתי מאמין לזה.

ט. ומכל האמור, נראה לבאר בסייעתא דשמיא:

שטעם הדבר, שרבי אליעזר גירש את הזרזיר מארץ ישראל - שהוא מין
ממשפחת העורב⁶⁹ ,

הוא, מחמת חוצפתו ועזותו של העורב במעשה עם נח,

⁶⁴ היינו:

לענין ידיעת התורה הקדושה.

⁶⁵ שם, דרשה הגמרא (בע"א), את הפסוק (שיר השירים, ה' - יא'), "ראשו קתם פז, קוצותיו תלתלים שחרות
קעורב".

⁶⁶ תהילים, קמז' - ט'.

⁶⁷ ובפירושו על התהילים (שם), פירש רש"י, וז"ל:

"פירשו רבותינו, שהוא אכזרי על בניו,

והקב"ה מרחם עליהם, ומזמין להם יתושין מתוך צואתם, ונכנסין לתוך פיהם".

⁶⁸ משלי, ג' - יח'.

⁶⁹ וכפי שהובא לעיל באות ד', מדברי הגה"ק בעל "בן לאשרי - ברכה משולשת" זיע"א.

ועל כן, אין מן הראוי, שְׁיִדְוֹר עַז שְׁכֵמוֹתוֹ בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל.
ולפיכך, אמר רבי אליעזר⁷⁰, "לא לחינם הלך זרזיר אצל עורב, אלא, מפני שהוא מינו".

ברם, לאחר מכן, חזר "זרזיר אחד" מחוצה לארץ⁷¹,
בכדי ללמדינו, את כוח מסירות נפשו של העורב,
וזאת, באמצעות אותו "עורב מצרי", שְׁשָׁכַן עַל הַזְרִיזִיר⁷².
ומחמת שרבי אליעזר גירש את הזרזיר מארץ ישראל, הוא לא חזר לגמרי, אלא,
רק "זרזיר אחד" חזר,
וזאת, בכדי לא לפגום בכבודו של רבי אליעזר⁷³.

כי בכדי ללמדינו "מסירות נפש", זקוקים אנו, אך ורק לזרזיר אחד - שעליו
ישכון "עורב מצרי",

שאזי, "אָמְרוּ, לֹא הֵלֵךְ עוֹרֵב אֶצְלַ זְרִיזִיר, אֶלָּא, שֶׁהוּא מֵיִנוּ"⁷⁴.

ל. ממוצא הדברים, למדנו, שישנם ב' סוגים של "עורב", ב' סוגים אשר הם
לטוב ולמוטב:

לטוב -

כאשר האדם מתאכזר על עצמו, לצורך רוחניותו,

⁷⁰ בבא קמא, צב' ע"ב.

חולין, סה' ע"א.

⁷¹ כלשון המדרש, שהובא לעיל בתחילת אות ד.

⁷² כלשון המדרש, שהובא לעיל בתחילת אות ד'.

⁷³ וכעין מה שמצינו בסוגיית "תנורו של עכנאי" (בבא מציעא, נט' ע"ב), והובא לעיל באות ג':

"לא נפלו, מפני כבודו של רבי יהושע,

ולא זקפו, מפני כבודו של רבי אליעזר, ועדיין מטיין ועומדין".

⁷⁴ כלשון המדרש, שהובא לעיל בתחילת אות ד'.

וכפי שמצינו בדברי רבה בר בר חנה, וכפי שהעיד על עצמו רב פפא בר שמואל⁷⁵,
וכמאמרם ז"ל⁷⁶, "במי אתה מוצאן? ... במי שמשים עצמו אכזרי על בניו ועל בני
ביתו, כעורב".

ולמוטב -

כאשר האדם מתאכזר על האחרים, ושלא לצורך רוחניות כלל ועיקר,
וכעניין חוצפתו ועזותו של העורב במעשה עם נח.
והנה, כאשר נלמד מ"פְּרִיּוֹתָיו אֲשֶׁר בָּרָא בְּרַחֲמָיו וּבְרֹב חֶסְדָּיו", את דרך הטוב
בלבד,
אזי, נזכה להגיע לידי תיקון ושלימות גופינו ונפשינו.
יתן ה' יתברך, ונזכה לזה. אמן.

⁷⁵ וכפי שהובא לעיל באות ח'.

⁷⁶ עירובין, כב' ע"א.

לזכרון עולם בהיכל ה'

- הגה"ק רבי רפאל משה אלבאז בן רבי שמואל זיע"א
- הגה"צ רבי דוד מסעוד עובדיה בן אסתר זיע"א
- רבי אברהם איבגי בר רחמה זצ"ל
- רבי שלום איבגי בר רחמה זצ"ל
- צורי גניש ז"ל בן יולנדה תחי'
- משה חיון בר קוקה ז"ל
- דב לוסטרניק בר אביבה ז"ל
- משה מושי מקסים בן לילה תהילה ז"ל

~~~

- הצדקת מזל טוב אלבאז (לבית סודרי) בת רבקה ע"ה
- הצדקת מרים רמו עובדיה בת אסתר ע"ה
- הצדקת ברוריה מויאל בת חוה ע"ה
- זוהרה פרץ (לבית כהן) בת רחל ע"ה
- מזל טוב סיגלר (לבית עובדיה) בת זוהרה ע"ה
- רחל עמוס (לבית מלכה) בת אסתרלייה ע"ה
- אליס חוה עישה לוי (לבית סיבוני) בת גרסיה ע"ה
- חנה בת ליליאן ע"ה
- חנה אילוז בת פרחא ע"ה
- איילה בת נעמי ע"ה